

EVANGÉLIKUS VALLÁSTANÍTÁSI
TANTERV
ÉS
UTASÍTÁS

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

Dr. GAUDY LÁSZLÓ

PESTI EVANG. VALLÁSTANÍTÁSI IGAZGATÓ,
AZ EGYET. VALLÁSTANÍTÁSI BIZOTTSÁG ELNÖKE.

II. KIADÁS.

BUDAPEST, 1944.

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZEGYETEM KIADÁSA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT
5300 S. DICKINSON DRIVE
CHICAGO, ILL. 60637

RECEIVED
PHYSICS DEPARTMENT
UNIVERSITY OF CHICAGO
5300 S. DICKINSON DRIVE
CHICAGO, ILL. 60637

1964

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

EVANGÉLIKUS
VALLÁSTANÍTÁSI TANTERV
ÉS UTASÍTÁS

A MAGYARORSZÁGI MINDENNAPI ÉS TOVÁBBKÉPZŐ ELEMI
NÉPISKOLÁK, KÖZÉPISKOLÁK, TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETEK,
IPAROS- ÉS KERESKEDŐTANONCISKOLÁK SZÁMÁRA.

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

Dr. GAUDY LÁSZLÓ

PESTI EVANG. VALLÁSTANÍTÁSI IGAZGATÓ,
AZ EGYET. VALLÁSTANÍTÁSI BIZOTTSÁG ELNÖKE

II. KIADÁS.

BUDAPEST, 1944.

AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZEGYETEM KIADÁSA.

A magyarországi evangélikus egyházegyetem
1937. évi közgyűlése jegyzőkönyvének 56. számú
határozatával a vallástani albizottság, illetve az
egyetemes tanügyi bizottsággal egyetértésben tett
javaslatára az összes iskolatípusokra elkészült
tantervet jóváhagyta és 1939. évi szeptember el-
sejei hatállyal kötelezően elrendelte. — Ugyanez
a közgyűlés a nevezett jegyzőkönyvi határozat-
ban, a tantervekhez szükséges Utasítás elkészíté-
sével, dr. Gaudy László vallástani bizottsági
elnök elnökletével a következő bizottságot küldte
ki: dr. Bánkúty Dezső, Kuthy Dezső, dr. Sólyom
Jenő és Somogyi Béla

A magyarországi evangélikus egyházegyetem
magyar nyelvű elemi népiskoláinak
vallástanítási anyaga.

I. osztály.

IMÁDSÁGOK.

Tanítás előtti, tanítás utáni, étkezés előtti, étkezés utáni;
reggeli, esti rövid imádságok. Ima a szülőkért.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

1. Az ember teremtése. 2. Ádám és Éva. 3. Dávid és Góliát.
4. Jézus születése. 5. A napkeleti bölcsek. 6. A 12 éves Jézus.
7. Jézus és a gyermekek. 8. Az Úr imája. 9. Jézus lecsendesíti
a tengert. 10. Jézus halála. 11. Jézus feltámadása.

(A történeteket kérdések segítségével mondják el.)

KÁTÉ.

A 10 parancsolat szövegének begyakorlása, Luther magya-
rázata nélkül.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

(A korál címe utáni arab szám a korál hangterjedelmét
jelenti, a nagy betű az énekeltetésre alkalmas dur, — a kisbetű
az énekeltetésre alkalmas moll hangnemet.)

1. Az Úr az én pásztorom (dallam: Bizony meglészen az
idő)—5, D. 2. Szívem szerint Úristen—5, D. 3. Dicsőség menny-
ben Istennek—5, D. 4. Dicsérlek Uram Tégedet—6, D. 5. Jer
dicsérjük Istent—6, D. 6. Örül mi szívünk—6, F. 7. Krisztus
ártatlan bárány—6, Esz. 8. Mi Urunk és édes atyánk—7, F.
(Ismétlés.)

II. osztály.

IMÁDSÁGOK.

Az első osztályban tanult imák ismétlése, majd hosszabb
reggeli, esti, templomba menéskor, templomból távozáskor mon-
dandó imák.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

1. Ábrahám. 2. Jákób. 3. József. 4. József Egyiptomban. 5. József megbocsát testvéreinek és gondoskodik családjáról. 6. Jézus születése. 7. A napkeleti bölcsek és 8. A 12 éves Jézus történetének ismertetése. 9. Az irgalmas samaritanus. 10. Naini ifjú. 11. Jézus szenvedéstörténetének ismételése és elmélyítése.

KÁTÉ.

A 10 parancsolat szövege Luther magyarázata nélkül. A parancsolatok befejezése.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

(A korál címe utáni arab szám a korál hangterjedelmét jelenti, a nagybetű az énekeltetésre alkalmas dur-, a kisbetű az énekeltetésre alkalmas moll-hangnemet.)

1. Dícsérd Istent keresztyénség—6, D. 2. Jertek hozzám Krisztus mondja—6, D. 3. Jézus Istennek báránya—6, D. 4. Uram Jézus fordulj hozzánk—7, D. 5. A nap immár elenyészett—7, d. 6. Adjunk hálát az Úrnak—7, F. 7. Uram rosszul cselekedtem—8, e. (Ismételés. Gyermekistentiszteleti liturgia.)

III. osztály.

IMÁDSÁGOK.

Az eddig tanult imádságok ismételése, majd Luther reggeli és esti imája.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

1. A világ teremtése. 2. Noé. 3. Mózes. 4. A tíz parancsolat. 5. Dávid. 6. Salamon. 7. Jób. 8. Jézus megkísértetése. 9. Példázat a magvetőről. 10. A nagy halfogás. 11. A tanítványok. 12. A szegény asszony fillére. 13. A gazdag ifjú. 14. Mária és Márta. 15. Jézus bevonul Jeruzsálembe és a templomtisztítás. 16. Getsemáné kertje. 17. Judás. 18. Jézus Pilátus előtt. 19. Péter megtagadja mesterét. 20. Jézus megfeszítettetése. 21. Jézus eltemetése. 22. Jézus feltámadása.

KÁTÉ.

A tíz parancsolat és az apostoli hitvallás Luther magyarázatával. (A szöveg.)

EGYHÁZI ÉNEKEK.

(Az intonálás a III. osztálytól kezdve lehetőleg a korálkönyvi hangnem szerint történjék.)

1. Teremtő Istenünk—8, 2. Ifjúságom teremtője (dallama: Jézus ki bűnös lelkemet)—7, 3. Kegyes Jézus itt vagyunk—8,

4. Mennyeke-földnek teremtője—8, 5. Dicsőült helyeken—8, 6. Ki dolgát Istenre hagyja—8, 7. Erős vár a mi Istenünk—8, (Mind a négy verse.) 8. Előtted állok drága Jézusom—8, 9. Ez esztendőt megáldjad—8. (Ismétlés. Gyermekestentiszteleti liturgia.)

IV. osztály.

IMÁDSÁGOK.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

1. Sámuel. 2. Saul. 3. Illés. 4. Jeremiás. 5. Ézsaiás. 6. Keresztelő János. 7. Példázat a konkolyról. 8. Példázat a mustármagról. 9. Talentumok. 10. A tékozló fiú. 11. A királyi menyegző. 12. A samáriai asszony. 13. Az irgalmatlan szolga. 14. A farizeus és a publikánus. 15. A gazdag és Lázár. 16. Jézus lecsendesíti a tengert. 17. A kapernaumi százados. 18. A tíz bélpoklos meggyógyítása. 19. Szombat napon való gyógyítás. 20. Lázár feltámasztása. 21. Az utolsó vacsora. 22. Jézus mennybemenetele. 23. A szentlélek kitöltése.

KATÉ.

A 10 parancsolat és az apostoli hitvallás kérdve kifejtve tárgyalása.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

1. Zengd lelkem az új reggelt (dallam: Szívem keserűségét)—8, 2. Hagyjad a jó Istenre (D. Szívem szerint kívánom)—8, 3. Mintha szárnyon szállna—9, 4. Boldog örömnapp derült ránk (D. Mennyből jövök most hozzátok)—8, 5. Tündöklő hajnali csillag—8, 6. Óh én bűnös, jaj mit tegyek?—8, 7. Készítsd magad kedves lélek—8, 8. Maradj meg kegyelmeddel (D. Krisztus te vagy életem. Kapi-féle dallam)—8, 9. Teljes minden éltében—8, 10. Én lelkem mire csüggedsz el? (Ismétlés.)

V. osztály.

IMÁDSÁGOK.

KATÉ.

Az úri ima kérdve kifejtő tárgyalása. A tízparancsolat és az apostoli hitvallás ismétlése.

EGYHÁZTÖRTÉNET.

Az anyaszentegyház megalakulása. Az apostolok. Saul. Pál missziói munkája. Az első keresztyének élete. Az üldöztetések. Nagy Konstantin. A keresztyén egyház megromlása. Előreformátorok. Luther (harca, műve). Vallási ügyeket tárgyaló biro-

dalmi gyűlések. A harmincéves háború. Gusztáv Adolf. Az evangélikus egyház belső élete.

BIBLIAISMERTETÉS.

Rövid bibliaismertetés, bibliaolvasás.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

1. Istentől el nem állok—8, 2. Krisztus Urunknak áldott születésén—8, 3. E szomorú napot—8, 4. Jövel Szentlélek Úr Isten—8, 5. Az éj ím érkezik—9, 6. Mind jó, amit Isten tészén—9, 7. Mint a szép híves pátakra—9, 8. Isten felséges adománya—9, 9. Jézus sebeidnek mélye—9, 10. Dicsérd én lelkem—9, 11. Óh felséges Úr (A nap lement)—9, 12. Ne csüggedj el kicsiny se reg—10, 13. Az én időm mint a szép nyár, 9. (Ismétlés.)

VI. osztály.

IMÁDSÁGOK.

Önálló imádságra való gyakorlás.

KÁTÉ.

A keresztségről és az Úrvacsoráról szóló tan. Az egész kátéanyag ismertetése.

BIBLIAISMERTETÉS.

A kanonikus és apokrifus-, a történeti-, tanító-, és prófétai könyvek közti különbség. Az ó- és újszövetségi könyvek sorrendje. Bibliaolvasás.

EGYHÁZTÖRTÉNET.

Az előző évi anyag ismétlése után: A magyarországi reformáció. A reformáció első nyomai hazánkban. Magyar reformátorok. A reformáció ügyét szolgáló fejedelmek. (Bocskay, Bethlen, Rákóczi, Thököly.) A vallásszabadságot biztosító békekötések. A protestantizmus üldözése. II. József türelmirendelete. A XVIII. és XIX. század törvényei. Egyházunk szervezete. Egyházunk intézményei.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

1. Mily nagy az Úr kegyelmessége!—9, 2. Szerelmes Jézus vajjon mit vétettél—9, 3. Jézus én bizodalمام—9, 4. Népek hatalmas Istene (D. Vigyázatok azt kiáltják)—10, 5. Én Istenem én bűnös ember—10, 6. Légy csendes szívvel és békével—10, 7. Győzhetetlen én kőszálam—10, 8. Dicséret tisztesség legyen. (D. Eljött hozzánk az üdvösség)—10, 9. Mi Atyánk ki vagy

a mennyekben—10, 10. Jehova csak néked énekelek—11, 11. Hogy naponként Uram—10, 12. Térj magadhoz drága Sion—10, 12. Ne szállj perbe énvelem—10. (Ismétlés.)

VII. osztály.

EGYHÁZISMERTETÉS.

A hazai evangélikus egyház szervezeti kialakulásának történeti rajza. A jelenlegi magyar evangélikus egyház épülete: gyülekezetek, missziói egyházközségek és szórványok, egyházmegye, kerületek, egyházegyetem helyzete és élete.

Az egyház lelki arcának megrajzolása. Külföldi egyházi képek, amelyek buzdító hatással lehetnek az ifjúi lélekre.

Az egyházi szolgálatra való nevelés: a gyülekezeti munkaságok és szolgálatok ismertetése.

BIBLIAISMERTETÉS.

Gyakorlati bibliaismertetés. Az Írás könyveinek sorrendje s rövid tartalma. Bibliaolvasatás.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

1. Hogyne dicsérném az Isten?—10, 2. Minden ember csak halandó—8, 3. Szegény fejem hová hajtnálak?—10, 4. Térj magadhoz drága Sion—10, 5. Krisztus Urunknak—8, 6. Uram rosszul cselekedtem—8, 7. Jézus sebeidnek mélye—9, 8. Gondviselő édes Atyám—7, 9. Jőjj népeknek megváltója—6, 10. Bizony meglészen az idő—5, 11. Krisztus, Te vagy életem—8, 12. Győzhetetlen én köszálam—10. Önálló imádságra való gyakorlás.

VIII. osztály.

Hitünk fő igazságai. Keresztyén erkölcsstan. A különböző vallások ismertetése. Az evangélikus vallás és más vallások között fennálló különbségek. Miért és hogyan szerethetem meg egyházamat? (Konfirmációi anyag ismételése alapján.)

Az egyetemes egyház által engedélyezett s hitvallási szempontból kifogástalan káték bőven illusztrált s megmagyarázott anyagának elsajátítása.

EGYHÁZI ÉNEKEK.

1. Te világ szép ékessége—10, 2. Teljes minden éltemben—8, 3. Mintha szárnyon szállna—9, 4. Én Istenem, én bűnös ember—10, 5. Bűnösök hozzád kiáltunk—7, 6. Jézus szenvedésedről—9, 7. Istentől el nem állok—9.

AZ ÁLTALÁNOS TOVÁBBKÉPZŐ NÉPISKOLA
VALLÁSTANÍTÁSI ANYAGA.

I. évfolyam. A) év.

A mindennapi iskola V. osztályában előírt rövid bibliaismertetés és egyháztörténeti anyag ismétlése. (A keresztyén egyház megalapításától a wesztfáliai békéhg.)

II. évfolyam. B) év.

A mindennapi iskola VI. osztályában előírt bibliaismertetés és egyháztörténeti anyag ismétlése. (A reformációtól napjainkig.)

III. évfolyam. C) év.

A hazai evangélikus egyház szervezeti kialakulásának történeti rajza. A jelenlegi magyar evangélikus egyház történeti épülete: egyházegyetem, egyházkerületek, egyházmegye, gyülekezetek, missziói egyházközségek és szórványok helyzete és élete. Az egyház lelki arcának megrajzolása. Külföldi egyházi képek, amelyek buzdító hatással lehetnek az ifjú lélekre. Az egyházi szolgálatra való nevelés, a gyülekezeti munkásságok és szolgálatok ismertetése. A helyi gyülekezet története. Biblia-olvasás. (Mindez a konfirmációi tananyag ismétlése alapján is feldolgozható.)

Utasítás

a magyarországi evangélikus egyházegyetem 1937. november 10-én tartott közgyűlésének 56. jegyzőkönyvi pontban foglalt határozattal megállapított és 1939. szeptember 1-vel életbeléptetett népiskolai vallástani tantervhez.

1. AZ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ ISKOLAI ÉS VALLÁSTANÍTÁSI KÖTELESSÉGEI.

Az egyház a hívők közössége, amelyben az evangéliomot tisztán hirdetik és a szentségeket az evangéliom szerint szolgáltatják ki. Ezért az evangélikus egyház az evangéliomhirdetést a tanulókra is kiterjeszti, hogy ők a hívők közösségének, a szentek gyülekezetének szintén szerves tagjai legyenek.

A magyarországi evangélikus egyház 1934—1937. évben Budapesten tartott országos zsinata iskolai, nevelési és tanítási ügyekre nézve megalkotta a kötelező törvényes rendelkezéseket is:

„Az evangélikus egyház nevelőintézeteinek és iskoláinak célja az, hogy növendékeiket a magyar haza és az evangélikus egyház öntudatos és hű tagjává nevelve, az egyes nevelőintézetek és iskolák külön célkitűzéseinek megfelelően kiképezzék.“ (V. törvénycikk, 3. §.)

„Az egyház elemi népiskoláiban, amennyiben az iskolafenn tartó testület vagy az illetékes egyházi hatóság másként nem intézkedik, a vallástanítást az osztálytanítók végzik.“ (V. törvénycikk, 23. §.)

„Amennyiben a vallástanítás érdekében szükséges, a vallástanítást vallástanító lelkész végzi, akit az evangélikus egyház valamely önkormányzati testülete a területén levő közép- és középfokú nevelőintézetekben és iskolákban vagy elemi népiskolákban a vallástanítás önálló teljesítésére alkalmaz, szabályszerűen szervezett állásra.“ (V. törvénycikk, 25. §. 1.)

„Mivel a belső vallásosságtól áthatott és az egyházhoz hűséggel ragaszkodó egyháztársadalmi élet kialakítására a közép- és középfokú iskoláknak döntő jelentőségük van, minden közép- és középfokú iskolába járó tanulót a rendes vallásoktatás mellett rendszeres vallásos nevelésben kell részesíteni.“ (V. törvénycikk, 61. §.)

Az V. t.-c. 5. §-a kimondja, hogy szükségessé váló tantervi utasításokat az egyetemes közgyűlés készíteti el.

A zsinati törvények egyházunk iskolapolitikáját tehát így állapítják meg: egyházunk ragaszkodik iskoláihoz, azokban az állam rendelkezéseinek eleget téve, sajátos egyházi feladatait teljesíti.

Egyházunk állandó hivatása így találkozik iskolai és vallás-tanítási kötelességeit illetően a legújabb zsinati határozatokkal. Az egyház lényegéből folyó szükséglet és a jogi rendelkezések egymást kiegészítik és együtt mutatják a kötelességeket.

2. A VALLÁSTANÍTÁS CÉLJA ÉS FELADATA.

A vallásitanítás az igehirdetésnek, az egyház tanító tevékenységének egyik módja; időtartama nagyon különböző, a tanulók többségénél az egyháznak a vallásitanítást más módon kell folytatnia; eredménye Isten tetszésétől függ; mindezért a végső cél helyett inkább az állandó feladatot tartja szem előtt. A cél az istenfiúság. Minthogy e cél felé nincs kijelölhető és szakaszokra osztható út, elérése független az emberi tevékenységtől, ezért a vallásitanításnak az az állandó feladat jut, hogy a tanulót az egyházi közösségbe bevonja, abban meggyökereztesse, annak eleven tagjává tegye. A tanulónak megmutatja az egyházat alapjában (a Bibliában), történetében, mai életében és tanításában. Beleneveli a gyülekezetbe: a hívóknak, az ige hallgatóinak, az úrvacsorázóknak, a keresztyén szent életben járóknak és az embertársaikat szeretetben szolgálóknak a közösségbe.

A vallásitanítás mind emiatt csak gyülekezeti vonatkozásban gondolható el (funkcionális nevelés).

3. A VALLÁSTANÍTÓ.

A vallásitanító egyházi tanító, Isten igéjének a szolgája, a gyülekezet nevében a Krisztustól rendelt evangéliumtanítás végzője. Ebből következik, hogy nem a maga vallásosságát, hit-élményeit, felfogását adja át az ifjúságnak, hanem az Isten igéjét és az egyház tanítását. Abban az alázatos tudatban tanít, hogy kegyelemből az, ami: bűnös, Krisztus érte is meghalt; „első a bűnösök között“. E tudatnak megfelelően élő tagja a gyülekezetnek, híven él az igével és az úrvacsorával. Tanításában bizonyosságot tesz az őt is megszabadító Jézus Krisztusról, megvallja, hogy szintén egyedül Krisztusért, egyedül kegyelemből, egyedül hit által igaz az Isten előtt. Magatartását meghatározza az a tudat is, hogy a tanuló 1. teremtmény, 2. bűnös és 3. meg van keresztyélve; tehát kiszabadítja magát az emberről szóló téves bölcseleti és világnézeti felfogásokból. Hogy munkájában hű maradhasson, állandó közösségben van a Szentírással és az egyházi élettel.

4. A VALLÁSTANÍTÁSI ANYAG.

Mivel a Krisztus-hitnek összefoglalása dr. Luther Márton Kiskátéja, ahhoz, hogy ifjúságunk belenőhessen az egyház életébe és valóban otthon lehessen a keresztyén evangélikus életben, nélkülözhetetlen szükségünk van a Kiskátéra, mint egyik fontos oktatási anyagra.

Az egyház hitélete azonban az üdvösségtörténet tényein nyugszik. Ebben az ember bűne és Isten kegyelme mutatja az utat. A bibliai történetek tanítása igen fontos anyaga a katechetikai munkának. Káté és bibliai történet pedig egyaránt a teljes Szentírásra utal bennünket. Így lesz a Szentírás a vallás-oktatás fő anyagává. Ennek központi tartalmával, a testté lett igével kell személyes életközösségbe jutnia az ifjúságnak is.

Az egyház hitélete a legsajátosabban a gyülekezeti istentiszteletben nyilatkozik meg, azért arra kell nevelni az ifjúságot, hogy személyes közössége legyen a gyülekezeti istentiszteleti étellel.

Az egyház egyetemessége magában foglalja a multat és a jeltet egyaránt, ezért a tanuló csak akkor lesz öntudatos tagja az egyháznak, ha megismeri annak történetét, jelenlegi helyzetét, a gyülekezetben folyó munka különböző területeit, az egyházi alkotmány, jogi szervezet főbb vonásait.

A Biblia és Káté mellé így járul vallástanítási anyagnak az egyháztörténelem.

5. A NÉPISKOLAI VALLÁSTANÍTÁS MÓDSZERTANI SZEMPONTJAI.

I. Általános szempontok.

A vallástanításban a Szentírás elsősége módszertani szempontból is döntő jelentőségű. A kátétanítás a bibliai történetekből nyert képzetekre, ismeretekre, szemléletre épít. A bibliai történetek tanítását pedig az Ó- és az Újszövetség összetartozása szabja meg. A két részt nem lehet egymástól elválasztani. Mind a kettő Krisztust közli. A vallástanító az Ószövetségben is Krisztust állítja az oktatás középpontjába. Az evangélikus bibliatörténet-tanítás krisztocentrikus.

Nem elég tehát a bibliai történeteknek csak értelemszerű tanítása. Szükséges például, hogy megismerjék a teremtéstörténet rendjét, meglássák, hogy az Isten az embernek ura, mivel teremtője a világnak s' ura a mindenségnek. Ne csak a törvényadás pusztá történetét ismerjék meg, hanem ennek során kapcsolják össze a törvényt és Isten szentségét. Ismerjék meg az Üdvözítő szenvedéstörténetét, de nem éri el tanításunk célját, ha csupán a „gonosz zsidók“ iránti ellenszenvet kelti fel a gyermekben. Hadd vésődjék bele a gyermek lelkébe: „valóban rettenetes dolog az élő Isten kezébe jutni“. De ugyanakkor tárja

fel munkánk az Isten szeretetének mélységét és mutassa meg a szenvedés-történetben Isten érettünk dobogó atyai szívét.

A krisztocentrikusság elve kiterjed a Káté és egyháztörténet tanítására is.

Számolunk a nevelendő korával, lelki felfogó készségével s nem tűzünk ki túlságos magas célokat magunk elé. Ne tárgyi tudás tömegével igyekezzünk anyaszentegyházunk jövőjét megalapozni, hanem azzal, hogy tanításunk határozott és a hitvallásokhoz ragaszkodik.

A vallástanításnak bizonyos mértékig függetlenítenie kell magát a többi tantárgyak módszerétől, s annak bizonyos komolyabb jelleget kell biztosítani. Szükség van erre, mert a *vallástanítás az igehirdetés egy módja*, tehát a gyermeknek éreznie kell, hogy ami a vallásórán történik, az hasonlít az istentisztelethez, másrészt azért is kívánatos ez, hogy a különféle tantárgyakat tanító vallástanítót felemelje bizonyos emelkedettebb hangulatba, amely a vallástanításnak nélkülözhetetlen kelléke. Bár éppen az alsó fokon nehézségekkel jár a komolyabb irány biztosítása, mégis mindegyik fokon törekednünk kell erre, hogy így a vallástanítás az istentiszteleten való komoly magatartásra is nevelje gyermekeinket.

II. A népiskolai vallástanítás szempontjai fokokat szerint.

A vallástanítás szempontjából, különösen annak módszeres eljárása tekintetében a nyolcosztályú népiskola osztályait három csoportra kell osztani. Az első az I—II. o., a második a III—IV. és a harmadik az V—VIII. osztály csoportja. Bár a tananyag mind a három fokozatban a Biblia, Káté, egyháztörténet, imádság és ének, a növendékek kora és képessége szerint a tanítás alakja mind a három fokozaton némileg különbözik egymástól.

Az I—II. osztályban a tanítás néhány imádság és az első bibliai történetek megtanításánál a lehető legnagyobb mértékben leegyszerűsített. E fokon közöljük a bibliai történeti tankönyv szövegében foglalt anyagot s azt többszörös ismételéssel elsajátíttatjuk. Csak a tanév vége felé lehet arról szó, hogy az anyag a gyermek lelkivilágához közeleső szövegezésben kerüljön előadásra. Bár nem lehet figyelmen kívül hagyni a gyermekfejlődéstani szempontot, mégis óvakodni kell a túlságos gyermekies hangtól és színezéstől, mert a tanító néha észrevétlenül is mesét vagy mondát csinál a Biblia történetéből és a gyermek is annak látja azt.

Ha a III—IV. osztály vallásoktatását tekintjük, ezen a fokon a vallásóra anyagára oly mértékben kell az írásból előkészülni, hogy az anyag teljes uralmával a vallástanító megátolhasson minden olyan kísérletet, amely a növendék részéről kérdezősködés alakjában felmerülhet s a tanítást veszélyez-

tetheti. Ez a nem kívánatos kisiklás kellő felkészüléssel kerülhető el.

A bibliai történetek tanításának nagyon elterjedt és ajánlatos módja az, hogy 1. megismertetjük a gyermekkel az anyagban előforduló szavakat és megtanítjuk azok értelmére, 2. megismertetjük a történet értelmét, tartalmát, mely ezekből a szakvból alakul, 3. rámutatunk Isten cselekedetére a bibliai gyülekezetben, 4. felmutatjuk előttük, hogy Istennek a cselekedete a jelenlegi gyülekezetben is megtörtént és meg akar történni.

Az V—VIII. osztályban figyelembe kell vennie a vallástanítónak, hogy hasonló korú gyermekek akár a középiskolában, akár a továbbképző népiskolában milyen vallástanításban részesülnek. Ezekben az osztályokban a növendékek a legnagyobb kísértéseknek vannak kitéve, azért a vallástanítási óra adjon alkalmat ezen a fokon az egyházi tanítónak arra, hogy növendékeire lelkipásztori nevelés és vezetés segítségével hasson.

A VII—VIII. osztályban az anyag megállapítása s az anyag feldolgozása olyan alakban történik, hogy a vallástanítás megszűnése után zökkenő nélkül következhessek a gyülekezeti továbbnevelés, továbbgondozás munkája. A hangsúly itt nem az anyagon, hanem a gyülekezeti életre nevelésen van.

6. A VALLÁSTANÍTÁS TERVSZERŰ MENETE.

A bibliai történetek tanításának legismertebb s általánosan alkalmazott menetében egyesül a közlő tanalak a kérdve kifejtő tanalakkal. Nem szabad túlzásba vinni az egyéniség érdekeit különlegesen méltányoló pedagógiát s nem túlozhatjuk a közösség önmagától is nevelő jelentőségét. Fontos az, hogy a vallástanítás az Ige tekintélyében mint felülről jövő tanítás végezze munkáját. A növendékek ellenállását, közönyét úgy kell legyőzni, hogy a vallástanítási anyag csorbát ne szenvedjen s a tanuló figyelmét ne a módszer érdekességével, hanem az anyaggal biztosítsuk.

A bibliai történet tanításának menete szerint az előkészítésben kitzük azt a célt, vagyis megjelöljük a tárgyat. A tárgy megjelölése után rögtön elmondjuk a bibliai történetet. Mivel az új elemi népiskolai vallástanítási tantervben a bibliai történetek között sok esetben sem az üdvtörténeti, sem az időrendi egymásután szempontjából kapcsolat nincsen, a régebben szokásos rávezetést, kapcsolást tudatosan mellőzzük. Ha a történet folyamán ismeretlen fogalom kerül elénk vagy bármilyen hosszabb magyarázatra szoruló részlet fordul elő, aminek a tárgyalás folyamán történő ismertetése meglassítaná, megzavarná a tárgyalás menetét, azt is az előkészítés folyamán magyarázzuk meg.

Majd a történetet szép, folyékony előadásban elmondjuk, a tankönyv szövegéhez a lehetőség szerint ragaszkodva. A tárgyalás folyamán a történetet szakaszokra osztva értelmezzük,

e közben a kellő szómagyarázatot s tárgyismertetést is megadjuk. Akkor is elmondjuk a szerves egészét alkotó történetet végig, ha annak megtanulása több órát vesz igénybe. Későbbi órák tárgyalása során csak azt a szakaszt mondjuk el, amely soron következik. A kifejtve megmagyarázott szakaszt a gyermekkel elmondjuk, támogatva őt a szükséges kiegészítő kérdésekkel. Az ilyen módon szakaszonként végigtárgyalt történetet a maga egészében is elmondjuk.

Következő teendők a tanulság kifejtése, az Isten üzenetének megrögzítésére. Ezt szabatosan kifejezzük s a tankönyvbe foglalt szentírásbeli hely, énekvers és kátérészet alakjában is megtanítjuk. A tanulság, az üzenet: Istennek vagy törvénye, vagy ígérete, vagy parancs, vagy evangélium. Pl. Dávid és Góliát történetében szemléltethető, hogy Dávid bízott Istenben s Isten őt megsegítette. Amint Dávid bízott Istenben s Isten őt megsegítette, úgy Isten általában megsegíti mindazokat, akik őbenne bíznak. Ebben a történetben az Isten parancsa, hogy bizzunk őbenne s ígérete, hogy ő megsegít. Kifejezhetjük még az 56. zsoltár 12. versének szavaival s a „Ki dolgát csak Istenre hagyja“ c. énekkel. A tanulságot buzdítás alakjában is megrögzítjük: bízatok ti is Istenben. A tanultak számonkérése mindig a következő óra elején történjék.

A *Kátét* mindig a Szentírástra támaszkodva s a Szentírás világánál magyarázzuk és tanítjuk. A kátétanítást az anyag nehézsége miatt bibliai történetekre való utalással és énekversekkel élénkítjük, de óvakodunk attól, hogy a Káté-anyagot ezekkel túlterheljük.

Hogy a részletes munkabeosztás menete világosan álljon előttünk, lássuk a mai evangélikus valláspedagógiai körök újabb útmutatását e téren. Ez az ú. n. katechetikai három lépésben nyer kifejezést: 1. Az anyag közlése (előterjesztése) és megértetése. 2. Feldolgozása, megbeszélése és elsajátíttatása. 3. A gyakorlat irányába való beállítása.

Az *egyház*történet tanításának menetében megjelöljük a tárgyat, elbeszélő alakban közöljük az anyagot, megmagyarázzuk az ismeretlen fogalmakat és körülményeket, végül megállapítjuk, hogy az elbeszélte eseménynek vagy a jellemzett személynek mi a jelentősége az egyház életében.

A *bibliaolvasás* és *bibliaismertetés* a tanulókat a bibliai könyvek helyes olvasására neveli. Célja, hogy építő hatást érjünk el.

Imádságok és *egyházi énekek* tanítása az alsó osztályokban szöveg szerinti betanítás, a felsőbb fokokon olvasmány-, illetőleg költemény-tárgyalás útján történik.

A *továbbképző népiskolai vallásoktatás* munkája lényegileg a mindennapi iskola alapelvei szerint történik; törekedjünk azonban arra, hogy a serdülő ifjúságot mennél melegebben egyházunkhoz fűzzük.

Evangélikus vallásitanítási Tanterv és Utasítás a közép- és középfokú fiú- és leány- iskolák számára.

TANTERV.

I. osztály.

Cél: megismertetni a Szentírásban foglalt kinyilatkoztatást alapvonaláiban.

Anyag: az ószövetségi üdvösségtörténet főbb mozzanatai, különös figyelemmel Isten törvényére és ígéreterére; Jézus Krisztus élete összefüggően, az egyház megalakulása.

Énekek.

Az istentisztelet rendje az egyházi év szerint.

II. osztály.

Cél: megismertetni Jézus Krisztus tanítását és váltságművét.

Anyag: Jézus Krisztus tanítása az Újszövetségben (hegyi beszéd, példázatok, hasonlatok, váltságművéről szóló nyilatkozatok, az egyházat alapító és a szentségeket szerző igék) és a Kis Kátében mint az egyháznak Jézus Krisztusról szóló bizonygátételében.

Énekek.

Az istentisztelet rendje az egyházi év szerint.

III. osztály.

Cél: megismertetni a keresztyénség történetét és mai állapotát.

Anyag: az egyháztörténelem legnevezetesebb személyeinek élete, különös figyelemmel a reformációra és a magyarországi evangélikus keresztyénségre; a keresztyénség korunkban, tekintettel az evangélikusság helyzetére a világban és Magyarországon; magyar evangélikus egyházrajz.

Énekek.

IV. osztály.

Cél: megismertetni és a tanulók személyes ügyévé tenni a keresztyénség tanítását.

Anyag: a rendszeres keresztyén tanítás a Kis Káté alapján, különös figyelemmel a keresztyén hit és élet személyes vonatkozásaira.

Énekek.

V. osztály.*)

Cél: bemutatni a keresztyén egyház történetében Jézus Krisztus evangéliumának jelentőségét.

Anyag: az egyetemes és a hazai egyháztörténelem 1781-ig, különösen az egyház belső élete.

Szemelvények az egyházi irodalomból, elsősorban Luther Márton irataiból.

Énekek.

VI. osztály.

Cél: ugyanaz, mint az 5. osztályban, továbbá megismertetni az evangélikus keresztyénség mai helyzetét.

Anyag: az egyetemes és a hazai egyháztörténelem 1781. után, főképpen az egyház belső élete. Az egyház mai munkája, a keresztyénség megosztottsága, az evangélikus keresztyénség világhelyzete, hazai egyházunk rajza.

Szemelvények az egyházi irodalomból.

Énekek.

VII. osztály.

Cél: a Szentírás megismertetése és helyes használatának elsajátíttatása.

Anyag: a Szentírás keletkezésének rövid története, a szentírásbeli kinyilatkoztatás történelmi és elvi szempontból, a Szentírás alkalmazása az egyház életében (istentiszteletben, tanításban; hitvédelemben, a személyes épülésben).

Szemelvények Luther Márton bibliamagyarázó irataiból.

Énekek.

VIII. osztály.

Cél: a keresztyénség rendszeres tanításának és a világhoz való viszonyának megismertetése.

Anyag: a rendszeres keresztyén tanítás, különös tekintettel az evangélikus keresztyén egyház és a világ viszonyára, az evangélium közlésének mai feladataira.

Olvasmány: hitvallási iratok, elsősorban az Ágostai Hitvallás.

Énekek.

*) Az V—VIII. osztályoknak megfelelő középfokú iskolai osztályokban a középiskolai V—VIII. osztály tanterve alkalmazandó.

UTASÍTÁS.

1—4.

Lásd az elemi és továbbképző népiskolai vallástani tantervhez írt utasítás 1—4. pontját.

Az 1. pontban idézett egyházi törvényeken kívül a közép- és középfokú iskolákra való tekintettel figyelembe veendő a Magyarországi Evangélikus Egyház 1934—1937. évben Budapesten tartott országos zsinatán alkotott V. törvénycikk általában, különösen pedig a következő rendelkezések: „Az evangélikus egyház olyan közép- és középfokú nevelőintézeteiben és iskoláiban, ahol az iskolafenntartó testület rendes evangélikus vallástanárt nem alkalmaz vagy az illetékes egyházi hatóság másként nem intézkedik, valamint a nem evangélikus nevelőintézetekben és iskolákban, amennyiben az illetékes egyházi hatóság nem rendelkezik másként, az evangélikus tanulók vallásos nevelését és tanítását az illetékes lelkész végzi.“ (24. §.)

„A vallástanító lelkész kötelessége a vallástanításnak önálló ellátása a hozzáutalt nevelőintézetekben és iskolákban, a tanulók látogatása és lelki gondozása, ifjúsági istentiszteletek tartása és különösen belmissziói ifjúsági egyesületekben a tanulók vallásos érzületének és egyházas szellemének ápolása. A vallástanító lelkész tartozik résztvenni a templomi szolgálatban, belmissziói és egyéb gyülekezeti munkában.“ (27. §.)

„Közép- és középfokú iskolákban a vallástanítást és a vallásos nevelést az intézet egyik rendszeresített állására alkalmazott vallástanár végzi. Ha valamely közép- és középfokú iskolához bárminő ok miatt ilyen intézeti külön vallástanár alkalmazható nem volna, akkor a vallásos nevelésre és a vallástanításra a 24—27. §-ok rendelkezései irányadók.“ (62. §.)

5. A TANTERV KIFEJTÉSE.

I. osztály.

A kitűzött célnak megfelelően a Szentírás ismertetésére úgy törekszünk, hogy mind az anyag kiválasztásában, mind a feldolgozásban Isten kinyilatkoztatására figyelünk és figyeltetünk. Tehát mellőzünk minden más, például erkölcsi példakereső, vallási igazságkifejtő szempontot. A tanítás minden részletében Isten a központ, a súlypont. Mindig Istent tanítjuk, Istenről tanítunk. Az ember csak a teremtő, megváltó, megszentelő Istenre való vonatkozásban szerepelhet.

A tanulókkal megérettetjük, hogy nem tanítjuk Isten teljes kinyilatkoztatását, hanem töredékesen közöljük. A történelmi összefüggés megsejtetésére nem vesztegetjük az időt és erőt. Ennél fontosabb, hogy minden egyes bibliai történetnél utaljunk Krisztusra.

A tananyag közlését is megkönnyíti, határozott menetűvé teszi, ha ragaszkodunk a tantervhez: különös figyelemmel vagyunk Isten törvényére és ígéretére. Ez elsősorban az Ószövetségben foglalt kinyilatkoztatás tanításában nélkülözhetetlen. Azonban az Újszövetség tanításánál is figyeltetjük a tanulókat arra, hogy Isten ígér (nekünk hittel remélnünk és bízunk kell) és Isten parancsol (nekünk engedelmesen teljesíteni kell Isten minden törvényét). — (A törvény és ígélet szavak egymás mögé helyezése nem jelent időbeli sorrendet! A vallástanító ne feledje, hogy Isten előbb ígért, mint parancsolt!)

A tanítást annak közlésével kezdjük, hogy Isten megjelent az emberek között a Jézus Krisztusban. Erről a megjelenésről és ennek előzményeiről szól a Szentírás. Így a tanulók már az első bibliai történetnél tudják, hogy azok az ószövetségi történetek, amelyeket tanulnak, a Szentírás szerves részei és Krisztusért vannak megírva.

Az Ószövetségből a következő történeteket, ill. tanításokat közöljük: a teremtés, a bűnbeesés, Isten szava az első haragnál, ítélet és irgalom az özönvízben, Babel tornya, az Ábrahámnak tett ígérek, Jákób-Izraél, József történetének magva, Mózes mint próféta (törvényadás), a vándorlásból az ércbígyó, Józsué és a bírák hivatása, Sámuel és Saul, Dávid és Salamon, a kármel-hegyi istenítélet, a próféták működése, a fogság és hazatérés, az ószövetségi nép további sorsa.

Az Újszövetségből: Jézus Krisztus élete mint az ígélet beteljesedése. Az élettörténet eleveisége érdekében tanítjuk Jézus Krisztus rövid mondásait (pl. Máté 10, 28. 11, 28—30. János 8, 36.). Jézus Krisztus életének tanításánál alkalmazkodunk az ünnepekhez, ezért a vízkereszt és a böjt közötti időhöz mérten tanítunk többet vagy kevesebbet Jézus Krisztus három évi működésének eseményeiből.

Befejezésül tanítjuk a feltámadt Úr Krisztus által küldött Szentlélek eljövételét, továbbá (csupán egy órában) a munkáját: az első gyülekezetek megalakulását és életét (az evangélium hallgatása, megkeresztelkedés, úrvacsora, testvéri szeretet a javakkal való sáfárkodásban, missziói buzgóság és Krisztusvárás).

II. osztály.

A tanterv az anyag kijelölésekor egymás mellett említi az Újszövetséget és a Kis Kátét. Ez arra figyelmeztet, hogy ebben az osztályban is Jézus Krisztus a tanítás fő tárgya. De a nélkül, hogy erről a tanulók előtt beszéljünk, megéreztetjük, hogy a Kis Káté azért és annyiban becses számunkra, mert egyezik a Szentírással. Az alap, amelyről elindulunk és amelyre minduntalan visszatérünk, az Újszövetség marad. Ezért a Kis Kátét részletekben, Jézus Krisztus tanításához kapcsolva tanítjuk; csak az összefoglaló ismétlésnél, amelyre nagy gondot fordítunk, törekszünk a Kis Káté rendszerének megláttatására:

ekkor egyvégtiben kérdezzük. Ez már is magában foglalja, hogy a Kis Kátét ezen a fokon nem analitikusan, a szavak és fogalmak elemzésével tanítjuk. A szükséges kifejezéseket már az újszövetségi részek kapcsán megértjük és elsajátíttatjuk. Ilyen módon a kátétanítást tehermentesítjük és lehetővé tesszük, hogy a tanuló a Káténak ne csak a szavait ismerje meg, hanem az értelmét is. Általában a Káté alapos, mély ismeretére törekszünk, Amennyiben csak lehetséges, a Káté szövegének szözerinti ismeretét akarjuk elérni, de ha az órák száma és a tanulók képessége ezt nem engedi meg, inkább lazítunk a könyv nélküli tudás követelésén, semmint hogy az újszövetségi részek és a kátébéli tanítás megismerése kárt szenvedjen.

Amint a Kis Kátét az Újszövetséggel párhuzamosan tanítjuk, ugyanúgy Jézus Krisztus tanítását is olyan módon közöljük, hogy annak belső egysége megmutatkozzék. Tanításunk eredményessége is megköveteli, hogy pl. a hegyi beszédet ne egyfolytában tanítsuk. Pl. Máté 7, 1—5 megértéséhez nélkülözhetetlen az irgalmatlan szolgáról szóló példázat. Jézus Krisztus tanításának az egységét mindig szemelőtt tartva, el fogjuk kerülni azt a veszélyt, hogy mozaikszerűen tanítsunk újszövetségi részeket Krisztus hirdetése nélkül, vagyis pusztán valamilyen erkölcsöt vagy vallásosságot tanítsunk. Bármilyen részletet tanítunk, Isten országát hirdetjük. Például a hegyi beszéd közlésekor tanításunkban Jézus Krisztus nemcsak mint tanító szólal meg, hanem mint aki nélkül nem tudjuk betölteni a törvényt. Csak így tudjuk elérni, hogy nem lesz szakadék a tanulók ismeretében Jézus Krisztus tanítása és váltságműve között.

Az újszövetségi részek kiválasztása, összeillesztése és a Káté részleteivel való összekapcsolása a tankönyvíró, ill. a vallás-tanár feladata.

III. osztály.

A nagy anyagra és a tanulók fejlettségi fokára való tekintettel ezen a fokon nem tanítjuk az egyháztörténelmet genetikusan, hanem élet- és korrajzokban, azonban mégis úgy, hogy az egyház egységét a történelem menetében is megérezzetjük.

A magyar egyháztörténelmet beleillesztjük az egyetemesbe, csak az ismétlés során igyekszünk megláttatni a magyar evangélikus keresztyénség történetének összefüggését.

A tananyagot úgy osztjuk be, hogy ennek kétharmada legyen szűkebb értelemben vett egyháztörténelem, egyharmada pedig a mi korunk keresztyénségének a rajza.

A magyar nemzeti és világtörténelem átlagos tanítása (gondoljunk a római katolikus iskolákra) szükségessé teszi, hogy az egyháztörténelem tanítása kapcsán egyes eseményeket és személyeket helyesen megvilágítsunk. Azonban tudni fogjuk, hogy ez mellékes feladat. Szigorúan ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy egyháztörténelmet akarunk tanítani, ez pedig azt jelenti,

hogy Jézus Krisztus evangéliumának a történetét tanítjuk: az evangélium hirdetéséét és hatásaét. Kimutatjuk, hogy az egyház történetének is ura a Krisztus, tehát nem egyes embereken, nem békekötéseken fordul meg a keresztyénség állapota. Ilyen módon elérhetjük, hogy a tanulók megszokják hálát adni Istennek azokért a nevezetes keresztyénekért, akiket az egyháztörténelem és ezen belül a magyar evangélikus keresztyénség nagyjainak mondhatunk, és elérhetjük továbbá azt, hogy ezeknek a személyeknek állandó vagy alkalmi bírálgatása és befekettítése nem fogja megingatni egyházhűségüket.

Az egyháztörténelemből a következő fejezeteket emeljük ki: Apostolok, különösen Pál. Térítők, vértanúk, hitvallók. Az Újszövetségi létrejövetele. Gyülekezeti élet az első időben. Apostoli hitvallás. Államvallás — szerzetesség. Augustinus — Nursiai Benedek. A keresztyénség terjedése, a magyarság keresztyén lesz. A romlás külön s tekintettel az istentiszteletre és a tanításra. (A pápaság története is az evangéliumhirdetés szempontjából tárgyalandó!) A reformáció megkísérlői, köztük Asszisi Ferenc. Luther Márton személye, műve, hatása. A Kis Káté és az Ágostai Hitvallás jelentősége. Dévai Máttyás. Kálvin János. A magyarországi prédikátorok és pártfogóik. Thurzó György. Az erdélyi fejedelmek szolgálata. Gusztáv Adolf. Gerhardt Pál. Gályarabok; iskolák (tanulók) küzdelme. Petrőczy Kata Szidónia. A magyar evangélikusság XVIII. századi élete; a pietisták szolgálata. A türelmi rendelet hatása. A XIX. századból a magyar egyháztörténeti események ismertetésére is alkalmas Székács József alakja; a belső missziói törekvéseket jól jellemezhetjük Wichern munkáján; az ébredési mozgalmakra legajánlatosabb példa Ruotsalainen Pál szolgálata. Külső misszió.

A keresztyénség világhelyzetéről szóló, tankönyvbéli általános tájékoztatás kiegészítésére a vallástanárnak az a feladata, hogy valamely korabeli esemény (egyházüldözés, missziói eredmény stb.) kapcsán a tanulók figyelmét és együttérzését kitérítse az egész világ keresztyénségére.

A keresztyénség megosztottságát úgy vázoljuk fel, hogy a tanulók egyrészt rendületlenek maradjanak — kisebbségi érzetük ellenére, másrészt indítást kapjanak imádkozásra az egyház egységéért, az evangélium egyetemes hirdetéséért, az evangélikusság hivatásáért.

Ismertetjük a magyar evangélikus egyház elhelyezkedését, szervezetét, életét, sajtóját, mozgalmait, különösen az ifjúsági munkát. Tanítjuk a megszállott területen élő evangélikusság egyházi életét, továbbá az amerikai, általában a külföldi magyar evangélikusság sorsát.

A tankönyv természetesen nem adhatja a helyi gyülekezet (szórványvidék) történetét, de legalább egy órát ennek ismertetésére is rászánunk. Így szoktatjuk meg a tanulót, hogy mindig egyképpen figyelje gyülekezete és az egész egyház életét.

IV. osztály.

A tantervnek az a megállapítása, hogy a rendszeres keresztyén tanítást a Kis Káté alapján nyújtjuk, magában foglalja azt az utasítást, hogy nem tanítunk többé külön-külön ú. n. hittant és ú. n. erkölcsant, hanem egységben mutatjuk be a keresztyén ember hitét és életét. A *tíz parancsolatot* úgy tanítjuk mint Krisztushoz vezérlő mestert és mint az új engedelmesség tartalmát. Az *apostoli hitvallás* magyarázata kiválóan alkalmas arra, hogy Isten teljes, mindenre kiterjedő és kizárólagos uralmát tanítsuk az élet minden vonatkozásában. Már itt, tehát a tanév első felében helyénvaló, hogy hirdessük: javaink, izmaink-idegeink, iskolán kívüli viselkedésünk, halálunk felett is úr az Isten. A *Miatyánk* tanítása természetesen elsősorban az imádkozásra nevelés alkalma, de lutheri magyarázata révén lehetőség a keresztyén hit gazdagságának és mélységének a megbeszélésére: Isten országa (királyi uralma) mindenek felett való; mindenünkért halálával tartozik; bocsánatkérés és megbocsátás nélkül nem élhetünk; a jelenvaló világban nincs nyugalmunk a bűntől és a gonosztól, a keresztyén folytonos harcban áll a kísértő ellen. A *keresztség*, *gyónás* és *úrvacsora* tanítása a legjobb keret az egyházban, a gyülekezetben való élet és ezen túlmenően általában az embertársainkhoz való viszony megbeszélésére.

Ezen a fokon már feltételezzük a Kis Káté szövegének ismeretét. Ha ez fogyatékos, a hiányt pótoljuk, és törekszünk a szöveg minél erősebb megrögzítésére. Azonban óvakodjunk attól, hogy a szöveg könyv nélküli tudásának erőltetése miatt kárt szenvedjen az ismeret elmélyítése és személyes ügygyé tétele.

Magától értetődik, hogy a tanítás minden részleténél használjuk a Szentírást. Ha csak lehetséges, azon igyekszünk, hogy minden tanulónak legyen teljes Szentírása és azt hozza magával az órára, de legalább az Újszövetség személyes használatát feltétlenül megkívánjuk. Ószövetségi részek olvasása, ill. olvastatása annál inkább szükséges, minthogy ez osztály elvégzésével sok tanuló fejezi be iskolába járását, és így egyrészt fel kell mutatnunk vallástanításunk egységét (utalunk az első osztály anyagára), másrészt némi kárpótlást kell adnunk a középiskolából elkerülőknak a helyett, amit a többiek a felső osztályokban majdan kapni fognak.

Az egész anyag kezelését az a tantervi követelmény szabja meg, hogy a keresztyénség tanítását a tanuló személyes ügygyé tegyüek. Nem formalisztikus dogmatikai és etikai tudásra törekszünk, hanem a keresztyén élet képét nyújtjuk.

Minthogy a középiskolai tanulók nagyrésze ebben a korban részesül a konfirmációban, adandó alkalommal meg kell mutatni a kapcsolatot a konfirmáció és a vallástanítás, közelebbről ez osztály tananyaga között.

V. osztály.

Az egyháztörténelem tanításának az 5. és 6. osztályba helyezésével két gyakori fonákságot kerültünk el. Ahol a tanulók kis létszáma miatt két-két osztály együtt tanult, az egyik csoport az 5. osztályban tanulta az egyháztörténelem első és a 8.-ban a második felét. Ugyanez a csoport a középiskola befejezése előtt az egyháztörténelem nagy mennyiségű anyagával volt kénytelen birkózni. Az új tanterv az anyagot úgy osztja be, hogy ilyen összetartatlan tanítás esetében is megfelelő legyen. A XIX. századi egyháztörténelmet és a keresztyénség mai helyzetét tanulni lehet önmagában is. A Szentírással való foglalkozás pedig igen jó befejezése a vallástanulásnak. Az egyháztörténelmet a tanterv ezért osztja ketté 1781-nél, mert ez év mind a magyar, mind az egyetemes egyháztörténelemben korszakot jelöl. A türelmi rendeletnek és Kant nagy művének, a „Tiszta ész bírálatának“ éve. Az új tanterv ilyen módon mintegy másfélszázaddal többet utal az első évre, mint a korábbi tanterv, sőt a magyar egyháztörténelem párhuzamos tanítását is elrendeli. Ebből következik, hogy az anyaggal igen gazdaságosan kell bánnunk. Azonban az adatközlésben való önmérséklés előnyére lesz az egyház belső története közlésének. Nem feladatunk sok adat tudását kívánni. Egyébként ez az elosztás annak érdekében történt, hogy lehetősen sok idő jusson a keresztyénség mai helyzetének ismertetésére.

Célunk valóságmegismerés. A jól tanított egyháztörténelem természetesen nagy segítség a tanulóknak egyházhűségükben, de ezt a segítséget éppen akkor adjuk nekik, ha az egyháztörténelem, az evangélium története tanításában nem zavartatjuk magunkat külső szempontoktól.

Az egyháztörténelem fejezeteinek kiválasztása és egybeszerkesztése a tankönyvíró, ill. a vallástanár feladata. De felhívjuk a figyelmet arra, hogy szükség van az eddigi átlagos egyháztörténelmi szemlélet kitágítására. Magyar sorsunk hivatásunkká teszi, hogy a látásunk az ú. n. keleti egyházra és az északkeurópai keresztyénségre is kiterjedjen.

VI. osztály.

Utalunk a 3. és 5. osztály tantervéhez írt utasításra.

E fokon a keresztyénség mai helyzetét nemcsak részletebben, hanem behatóbban is tárgyaljuk. Kifejtjük a mi korunk és az előző századok összefüggéseit, és arra törekszünk, hogy a jelen események megfontolt megítélésére neveljünk. Szóval is kifejezzük, hogy a keresztyén ember fölényrel, nyugalommal nézi a világot. Erre a hívő világszemléletre adunk indítást.

A mai helyzet kapcsán eleget teszünk annak a feladatunknak, hogy a tanuló előtt a katolicizmussal, a kálvinizmussal, a szektákkal ne csak történelmi, hanem elvi szempontból is foglal-

kozzunk. A külső misszió ismertetése pedig lehetővé teszi a kitekintést a világ jelenlegi nagy vallásaira. A vallástörténelem ugyanis nem tartozik bele a vallástanításba, de kötelességünk tanítani azokról a vallásokról, amelyekkel a keresztyénség találkozik. Még fontosabb azonban, hogy ismertessük a szekularizmusnak mindazokat a formáit, amelyekkel a keresztyén népek területén, sósor a keresztyénséggen belül kell az egyháznak küzdenie. Minthogy ezek a formák, világnézetek gyorsan alakulnak és változnak, a tankönyv rövid megállapításait a vallástanár fogja kibővíteni.

Ami a magyar evangélikusság rajzát illeti, az elhelyezkedés, a gyülekezeti élet, a szervezet, a kegyesség, a küszködés *tényeinek* közléséhez hozzákapcsoljuk a magyar evangélikus egyház hivatásának, missziói kötelességének és szeretetszolgálati *feladatának* hirdetését.

Az egyháztörténelmi tananyag kettéosztása szükségessé teszi, hogy a 6. osztályban az összefoglaló ismétlés során rövid áttekintését nyujtsuk az egyház egész történetének. De felesleges a tanév kezdetét megterhelni az egyháztörténelem eddig tanult részének összefoglalásával. Elég bevezetésül az előző századok ismertetéséből annyi, amennyi az új korszak jellemzéséhez nélkülözhetetlen.

VII. osztály.

A cél és az anyag a korábbi tantervnek az 5. osztályra kijelölt céljára és anyagára emlékeztet, de attól lényegesen különbözik. Az új célkitűzés és anyagmegjelölés visszaszorítja a történelmi szemléletet és előtérbe hozza egyházunkhoz a Szentírásról vallott felfogását. Továbbra is tanítjuk a Szentírás történeti jellegét, de újra a történetfeletti jellege lesz számunkra a fontos. Az lesz a feladatunk, hogy a Szentírást mint egészet ismertessük meg: tanítjuk a benne foglalt kinyilatkoztatást. A könyvek keletkezésének és a kánon kialakulásának történetében való rövid tájékoztatás megóv a Szentírás rajongó kezelésétől, más részről a Szentírásnak pusztán történelmi tárgyalásával való tudatos szakítás lehetővé teszi, hogy a tanuló a Szentírást nem mint történelmi emléket, hanem mint Isten kinyilatkoztatását olvassa.

A tanuló előtt ezen a fokon magától felbukkan a Szentírás és az egyházi tanítás viszonyának kérdése, továbbá tetszetős előtte a történelmi viszonylagosság gondolata. Ezért a vallástanítás nemhogy elkerülné a Szentírással kapcsolatos nehézségeket, ellenkezőleg készséggel tisztázza a szokásos kérdéseket. Ezek tárgyalásának köre és mértéke a tanulók érdeklődésétől függ. Amíg néhány évtizeddel ezelőtt a vallástörténelmi érdeklődés, általában a történelmi világfelfogás, továbbá a materializmus és az idealizmus rontotta a Szentírás hitelét, addig ma más, még alakuló pontosan meg nem fogalmazható világnézetek rom-

bolják tekintélyét. Vallástanításunknak könnyű rámutatni ezeknek a támadásoknak, a Biblia „üldözésének“ közös gyökerére: a hitetlenségre. Mindazért a vallástanításnak mindig lépést kell és lehet tartania a korszabta apologetikai szükséglettel, nem vonhatja ki magát kötelessége alól a miatt, hogy a tankönyv írásakor más volt a helyzet a keresztyénség és a világ küzdelmében.

A tantervben kijelölt anyag elejét, a Szentírás keletkezésének rövid történetét, mint *bevezetést* tárgyaljuk, megadjuk a legszükségesebb támpontokat a könyvek közötti eligazodáshoz. A Szentírás-kritika felleveit nem szabad közölni, mert ez hátráltatná a cél elérését.

Az anyag derekas részét a szentírásbeli kinyilatkoztatás teszi. Egyrészt felvázoljuk a kinyilatkoztatás történetét (más szóval: az üdvösségtörténetet); másrészt tanítjuk a kinyilatkoztatás tartalmát, tehát azt, hogy mit mond a Szentírásban Isten magáról, a világról, az emberről, a bűnről, a kiengesztelésről, a végső dolgokról. Állandóan az szabja meg a tanítást — anyagában is, ennek feldolgozásában is —, hogy a Biblia summája, feje és királya Jézus Krisztus.

A befejező rész: a Szentírás alkalmazása az egyház életében. Itt mindenekelőtt azt látjuk meg, hogy a Szentírás használata nem a keresztyénség elhatárolásán, nem valami emberi hagyományon, nem a reformáció irányán múlik, nem az emberek alkalmazzák, hanem Isten akarja a használatát, Isten alkalmaztatja velünk az egyházban. Mélyrehatóan tárgyaljuk a Szentírás és az ige összefüggését. Figyeltünk minden egyes könyvnek Krisztusról szóló bizonyágtételére. Tanítjuk a Szentírás uralmát az egyház életének egész területén, megállapítjuk sokféle használatát. Így például az istentiszteletről megtanítjuk, miért van benne központi helye az úrvacsora mellett az ige-nek, másrészt azt is megkívánjuk, hogy a tanuló tudja, hol, hogyan használjuk a Szentírást az istentiszteletben. Így segítjük a tanulót a liturgia, a gyülekezet Krisztus szavára adott felelete átélésére, továbbá a prédikáció igaz hallgatására. Ennek kapcsán tanítjuk, hogy az evangélikus igehirdetői hivatal minden cselekményében elmaradhatatlan a szentírásbeli ige megszólaltatása (esküvő, temetés stb.). Tisztázzuk elvileg, hogy hitvédelemben is döntő tényező a Biblia, tehát az evangélikus tudatosan mellőzi a bölcseleti okoskodást, a történelmi érvelést. Egyidejűleg példákkal mutatjuk be a Szentírás használatát egyházunk védelmezésében. Az otthoni bibliaolvasáshoz részben általános irányítást, részben egyénenként tanácsot adunk.

A tanítás a Szentírás olvastatása alapján történik. E fokon elengedhetetlen a teljes Szentírás birtoklása és egyéni olvasása minden tanuló részéről.

VIII. osztály.

A tanítás gerince a keresztyénség rendszeres tanítása. Fegyellemmel vagyunk ugyan arra, hogy a világ világnézetet követel az egyháztól is a világnézetek küzdelmében, filozófiát a filozófiai irányok között, életprogramot az életről való felfogás folytonos válságában, nemzetpolitikai irányelveket és nevelést az ideológiák harcában, de tudjuk, hogy a keresztyén tanítás megüresednék, ha sajátos mivoltát tagadva, világnézetet, filozófiát, életfelfogást, politikai irányítást adna. Bár tekintettel vagyunk arra is, hogy a középiskolából kikerülő ifjúság különösképpen rászorul polemikai és apologetikai tudásra, nem felejtjük, hogy a legjobb polemikus és apologetikus készség az egyház tanításának alapos tudása. A tanterv a keresztyénség rendszeres tanításának megismertetését tűzi ki célul, ez pedig magában foglalja azt a követelményt, hogy az egyház tanítását a mai kor számára adjuk elő, vagyis nem skolasztikusan, hanem tekintettel vagyunk a mai kor gondolkodásmódjára és ellenvetéseire. Az „evangélikus keresztyén világnézet“ iránti igény is kielégül azáltal, hogy a rendszeres keresztyén tanítás után megmutatjuk a keresztyénség, közelebbről az evangélikus keresztyénség helyzetét a világban. Itt vigyázzunk, hogy ne csak a szellemi életben való helyzetet ismertessük, mert ez egyoldalúan intellektualisztikus felfogást táplálna, — hanem vizsgáljuk a keresztyénség helyzetét az élet minden területén, például a nemzeti életben (a nacionalista államrendszerben), a gazdasági életben, — ami nem azonos a keresztyén etika és a különböző állampolitikai elméletek és gazdasági rendszerek összehasonlításával. Erre az elvi jellegű összevetésre is szükség van, de ezen túlmenően tanítanunk kell, hogyan áll a keresztyénség valóságosan a világban. Mindezzel nem azt célozzuk, hogy a keresztyénség igazságát és létjogosultságát megvédjük, hanem azt, hogy a keresztyénség különállását, ítéletjellegét a világgal szemben kimutassuk.

Éppen azért, mert a keresztyén tanítás kifejtése e világra való vonatkozással történik, szükségképpen megérzi a tanuló, hogy ez a keresztyén tanítás az ő ügye. Így lesz a tananyag a tanuló irányítása és az egyházban való megerősítése nélkül, hogy kifejezett „lélekvezetés“, „erkölcsi nevelés“, „öntudaterősítés“ történék az órákon. A világra való állandó vonatkoztatás mégis különös feladattá teszi, hogy a hit igazi értelme, az üdvbizonyosság, a megszentelődés, a szolgálat személyes természetű kérdéseit gondosan megtárgyaljuk. Ez az alapja az egyes keresztyén ember (közelebbről a tanuló) és a világ viszonya megbeszélésének. Tanítnunk kell ugyanis a keresztyén ember hitvalló, életével bizonyágtévő, embertársaival szolidáris, világot támadó és szerető, gyülekezetében szolgáló magatartásáról.

Amidőn befejezésül az evangélium közlésének mai feladatai-

ról tanítunk, magától adódik, hogy a tanulók tudomásul veszik: az egyház munkája rájuk vár. A buzdítás retorikai eszközei helyett a világ nyomorúságának feltárása és az egyház hivatásának kivetítése, valamint az Isten királyi uralmának hirdetése lesz a módja annak, hogy a tanulókat kibocsássuk a vallástanítás oltalma alól.

Énekek.

A tanterv minden osztályra nézve elrendeli az énektanítást. Ez lehetőleg a gyülekezeti énekeskönyvből történik, de az alsó osztályokban meg van engedve kiegészítő, ifjúsági énekeskönyvecskék használata, sőt kívánatos, hogy a tanulók dallammal ellátott énekeskönyvvel rendelkezzenek.

Az alsó négy osztályban megtanítandó az egyházegyetem által az elemi népiskola felső négy osztályára elrendelt éneksanyag.

A felső négy osztályban egyrészt állandóan ismétlendők a már ismert énekek, másrészt újak is tanítandók. Az énekszöveg mennyiségét a tanulók felvevőképességétől tesszük függővé.

Az alsó négy osztályban a kötelezően elrendelt énekeken kívül ugyancsak kötelezően gyakoroljuk az istentiszteleti énekeket az egyházi év rendje szerint. Ezeket a felső osztályokban ismételtetjük.

Egyébként az ének kiválasztása az óra anyagától, illetőleg az egyházi évtől függ.

Az istentisztelet rendje.

A tanterv az 1. és 2. osztály anyagául kijelöli az istentisztelet rendjét az egyházi év szerint. Ez elsősorban azt a feladatot jelenti, amelyet már az „Énekek“ c. pont megállapított: Az ünnepkörök szerint kellő időben elkezdve, gyakorolni kell az istentiszteleti rend énekeit. De egyúttal arra törekszünk, hogy a tanulók az istentisztelet részeinek összefüggését meglássák, egymásutánját ismerjék. Ez állandó ismétléssel történik.

A tanterv a felsőbb osztályokra nézve feltételezi ezt az ismeretet, azonban ezekben is szükséges lesz nemcsak az énekek újragyakorlása, hanem az istentisztelet rendjének, felépítésének ismétlődő megbeszélése.

6. A MÓDSZERRŐL.

A vallástanár állandó kötelessége, hogy egyrészt a katechetika új eredményeit, másrészt a hazai pedagógiai törekvéseket szemmel tartsa és munkájában megfelelően értékesítse. A módszer tekintetében is mindig tanulnia kell, de nem szabad elfelejtenie, hogy minden módszert az alkalmazása teszi értékké.

Ez a kívánatos módszerbeli rugalmasság természetesen nem érinti a tanítás tartalmát és a hitvalláshűséget. Sem úgyvél

lélektani érdekből, sem gyors hatás kedvéért nem szabad elhagyni a szentírási alapot és a hitvallási zsinórmértéket. A vallásánár minden körülmények között mint igehirdető munkálkodik. A tanulóval egynék tudja magát a bűnösség állapotában, a keresztség birtokában és az istenfiúság reménységében. Tehát csak olyan módszert alkalmaz, amely a keresztyén antropológiával összefér. Azzal az alázatossággal tanít, hogy a tanuló nem fejlődésképes a keresztyén hit szempontjából, nem építhet a tanuló hitére, élményére, nem akarja kinöveszteni a tanulóban rejtőző jót.

A módszerbeli rugalmasságot megkívánja a tananyag különböző jellege és a tanulók fejlettségi foka is. Más-más a módszere a bibliai ismeretek, egyháztörténelem és a rendszeres keresztyén tanítás közlésének. És különbözik a módszer az alsó és felső osztályokban.

7. A VALLÁSÓRA.

Minden vallásórát imádsággal kezdünk és végzünk. Ajánlatos, hogy ez a kezdő és végző imádság egészen rövid, lehetőleg a Szentírásból vett szövegű legyen. Felhasználható szentírási helyek például: Az óra kezdetére Zsolt. 86, 11. Zsolt. 118, 25. Zsolt. 143, 10. Ján. 17, 17. I. Kor. 1, 3. Fil. 4, 7.; az óra befejezésére Zsolt. 86, 12. Zsolt. 103, 1—2. Zsolt. 145, 1—2. Róm. 16, 27. II. Kor. 2, 14. Efez. 1, 3. (Több mondatból álló imádságnak a tanítás során van a helye.)

A kezdő imádság után felolvasunk egy részt (5—10 vers) a Szentírásból. Ehhez csak a legnagyobb szükségben fűzünk megjegyzést, hogy a Biblia szava közvetlenül hasson.

A bibliaolvasás után lehetőleg énekeltetünk és azután kezdjük el a szorosabb értelemben vett tanítást. Ez szerint a lecke számonkérése és az új anyag közlése. Kívánatos, hogy az utóbbi legalább annyi időt kapjon, mint az előbbi.

Az óra befejezéséül az imádságon kívül lehetőleg éneket is alkalmazzunk.

A naplóírást, az előző órákról és az istentiszteletről való elmaradás igazolását és a többi hasonló ügyet (gyűjtés, előfizetés) a kezdő imádság *előtt* kell elintézni.

A pontos kezdés és a pontos befejezés egyaránt szükséges az óra hűségese elvégzéséhez.

8. AZ IMÁDKOZÁSRÓL.

Minden osztályban állandó feladat az imádkozásra nevelés. Ezt egyrészt rövid imádságok tanításával, másrészt önálló imádkoztatással végezzük. Ezt a két módot párhuzamosan alkalmazzuk kezdettől fogva. Különös súlyt helyezünk arra, hogy a már konfirmáltak önállóan és rendszeresen imádkozni tudjanak és szokjanak.

A kételyekkel küzködő tanulót türelemmel, várakozással, érte való imádkozással segítjük át az imádkozás nehézségein. Minden erőltetés elhibázott lenne, nemcsak lélektani okból, hanem azért is, mert ezzel megtagadnók a Szentlélek szuverén működését.

9. A VALLÁSTANÁR MAGATARTÁSA.

a) *Készülés az órára.* Bármilyen tananyagnál szükséges az óra gondos előkészítése, de különösképpen fontos a Szentírás-sal foglalkozó órákra a vallástanár készülése: a szentírási rész újra meg újra exegetálása, az a feletti meditálás.

b) *Az órán.* Minden órát az állandó cél szemmeltartásával kell végezni: a vallásórának úgy kell lefolynia, hogy a tanuló minden órán találkozzék az Istennel. Ez adja meg a vallásóra istentisztelet-jellegét.

Ez az istentisztelet-jelleg szükségképpen követelménnyé teszi a vallástanár komoly viselkedését minden vonatkozásban. De ez nem érinti azt a másik követelményt, hogy a vallástanár megőrizze természetes, mesterkéletlen, közvetlen magatartását a tanulókkal szemben. Megértő, a tanítványaival szolidáris viselkedése tegye lehetővé, hogy a tanulók a keresztyénség személyes kérdéseit is akár az órán, akár az órán kívül megbeszéljék vele. Erről a lehetőségről gondoskodnia kell minden osztályban.

c) *A számonkérés mértékében* a vallástanárnak a lehetőséghez kell alkalmazkodnia, azzal a megfontolással, hogy a túlságos szigorúsággal kedvüket szegheti a tanulóknak, túlságos engedékenységgel veszélyezteti a vallástanítás, sőt következképpen az egyházi tanítás tekintélyét. Minden körülmények között fontos a következetesség.

Ezzel összefügg az *osztályozás* kérdése. Ennek a mértéke is a külső körülményektől függ. Ha a helyzet az osztályozásban mérséklést parancsol, vigyázzon a vallástanár, hogy a tanuló ne értse félre az enyhe osztályzást, ne fogja fel a jó vallástani jeget érdeme jutalmazásának és jó evangélikus volta igazolásának. Egyébként az osztályozásnak a vallástanulási eredményhez kell igazodnia.

d) *A fegyelmezés* tekintetében a vallástanár általában az iskolai viszonyokhoz alkalmazkodik, tehát élhet az iskola fegyelmezési eszközeivel, de egyesítse magában a szülői és a lelkipásztori magatartást.

e) *A gyülekezeti és egyesületi ifjúsági munkában* a vallástanár készséggel vesz részt, ezzel a magatartásával biztosítja a tanuló és az egyházi ifjúsági élet eleven kapcsolatát is.

A vallástanár így egyesíti munkájában és magatartásában az igehirdetői, lelkipásztori, tanítói és nevelői hivatást.

10. A TANKÖNYV.

Az 1. és 2. osztály tankönyvét annak feltételezésével kell megszerkeszteni, hogy minden tanulónak van Újszövetsége. Minthogy a tapasztalat szerint a teljes Szentírás birtoklása és óránkénti használata nehézségekbe ütközik, az ószövetségi részeket idézzük. A 7. osztály tankönyve mellől azonban nem hiányozhatik a teljes Biblia. Ennek megfelelően a tankönyv csak utal az újszövetségi ill. bibliai helyre, szómagyarázatokot ad, értelmez, irányít, tehát ránevel a Szentírás közvetlen olvasására.

Hasonlóan használtatjuk a Kis Kátét, ennek minden magyarázat nélküli kiadását. Amennyiben a tankönyv mégis közli a szövegét, ennek folyamatosnak kell lennie, nem szabad széttördelni. Az ú. n. explikációs káték ugyanis tapasztalat szerint eltérítik a figyelmet a lényegről.

A tankönyveket úgy szerkesztjük meg, hogy kb. 35, inkább kevesebb, legfeljebb 40 leckényi anyagot foglaljanak magukban.

Kívánatos, hogy az egyháztörténelmi tankönyvek a szokásos arcképek helyett térképeket, grafikonokat, időrendi táblákat adjanak. A Szentírással foglalkozó könyvekből nem maradhat el a Szentföld térképe (elég a fehér—fekete rajzú). A szentírási történetekhez csak a kinyilatkoztatást híven ábrázoló, az evangélikus keresztyénység tanításával egyező képeket szabad alkalmazni.

Ahol a tanterv szemelvényeket, olvasmányokat rendel, a tankönyv csak a legrövidebb példákat adja. A vallástanár feladata, hogy forrásokról gondoskodjék. Törekedjék arra, hogy a tanulók megfelelő irodalomhoz jussanak, olcsó füzetes kiadványokat szerezhessenek be maguknak.

A tankönyvek terjedelme a heti két órában történő tanításhoz igazodik, de úgy szerkesztendő meg, hogy összevont tanításnál is használhatók legyenek.

Tanítóképzőintézetek vallástanítási tanterve.

I. osztály.

Cél: bemutatni a keresztyén egyház történetében Jézus Krisztus evangéliumának jelentőségét.

Anyag: az egyetemes és hazai egyháztörténelem 1781-ig, különösen az egyház belső élete.

Szemelvények az egyházi irodalomból, elsősorban Luther Márton irataiból.

Énekek.

II. osztály.

Cél: ugyanaz, mint az I. osztályban, továbbá megismertetni az evangélikus keresztyénség mai helyzetét.

Anyag: az egyetemes és hazai egyháztörténelem 1781 után, főképpen az egyház belső élete. Az egyház mai munkája, a keresztyénség megoszlottsága, az evangélikus keresztyénség világhelyzete, hazai egyházunk rajza.

Szemelvények az egyházi irodalomból.

Énekek.

Tárgyalandó még az elemi iskola I—II. osztályának tananyaga.

III. osztály.

Cél: a Szentírás ismertetése és helyes használatának elsajátíttatása.

Anyag: a Szentírás keletkezésének rövid története, a szentírásbeli kinyilatkoztatás történelmi és elvi szempontból, a Szentírás alkalmazása az egyház életében (istentiszteletben, tanításban, hitvédelemben, személyes épülésben).

Szemelvények Luther Márton bibliamagyarázó irataiból.

Énekek.

Tárgyalandó még az elemi iskola III—IV. osztályának tananyaga.

IV. osztály.

Cél: a keresztyénség rendszeres tanításának és világhoz való viszonyának megismertetése.

Anyag: a rendszeres keresztyén tanítás, különös tekintettel az evangélikus keresztyén egyház és a világ viszonyára, evangélium közlésének mai feladataira.

Olvasmány: hitvallási iratok, elsősorban az Ágostai Hitvallás.

Énekek.

Tárgyalandó még az elemi iskola V—VI. osztályának tananyaga.

V. osztály.

Cél: a vallástanítás elméletének és gyakorlatának megismertetése.

Anyag: a valláspedagógia története, valláspedagógiai módszerek megismertetése, a különböző elemi iskolai vallástanítási anyagok tanításának (bibliai történetek, káté, ének, imádság) elmélete és minta-tanításokban való gyakoroltatása.

Énekek.

Tárgyalandó még az elemi iskola VII—VIII. osztályának tananyaga.

Utasítás

a tanítóképzőintézetek vallástanítási tantervéhez.

A vallástanító lelkész evangélikus tanítót nevel arra a hitre, amit az Írás hirdet s a reformáció vall. Legfőbb célja ebben a munkában az, hogy a tanítót egyházi, állami és családi vonatkozásaiban Isten előtt felelőssé tegye. Ez a cél irányítja munkáját.

A tanítóképző-intézet vallástanítási tananyaga három részből áll. A négy osztály tananyagának jelentős része megegyezik a középiskola négy felső osztályának tananyagával. Ezt az egyező anyagot az ott megadott szempontok szerint kell alkalmazni.

A tananyag második része az elemi iskolai tananyag tárgyalása. Ez a gyakorlatban úgy történik, hogy a tanító-jelölt fejlődő és gyarapodó pedagógiai ismeretébe kapcsolja a tanítás az elemi iskolai vallástanítási tananyagot. S mint a pedagógiai tantárgyak részeinek elsajátítása során a tanító élethivatásának programját tisztán látja önmaga előtt, ugyanígy az elemi iskolai vallástanítási anyag újabb tárgyalása alkalmat ad arra, hogy az elemi iskolai vallástanítási anyagot bibliai, történeti és hitvallási szövege szerint tökéletesen magáévá tegye, alkalmat ad a tárgyalás arra is, hogy a gyermekkorban meg nem értett anyag rejtélyei feloldódjanak, s a fiatal lélek élethivatásának tengelyébe a hitet állítsa.

Arra nincs ideje és tere a tanítóképző-intézetben tanító vallástanító lelkésznek, hogy az elemi iskolai vallástanítási tananyag minden leckéjét tanításra kész feldolgozásban megjeleltse növendékei előtt s ezt az eljárást helyteleníteni is kellene, hiszen ezzel megszüntetné egyszersmindenkorra a tanító önálló munkásságát, hanem azt kell tenni, hogy az elemi iskolai tanító vallástanítói szolgálatának szellemét, dogmatikai irányát s egyházi gyakorlatát állítja helyes útra.

Ez a nehéz és céltudatos munka érteti meg a tanítóképző-intézet harmadik anyagának, a vallástanítási módszertan tanításának szükségességét. Az első négy éven át az elemi iskolai tananyaggal való foglalkozás során világossá lett a növendék előtt a divinum és humánium közötti különbség s érthető lett előtte az is, hogy másképen jut el a növendék mindkettő közelébe.

A valláspedagógia önállósága s külön szükségessége nem szorul bizonyításra (e tanterv mellett) s ennek a módszertani munkának nem lesznek olyan kérdései, mint pl. a régi pedagógiával együtt haladó vallástanításnak volt, hogy tanítható-e a vallás, hanem egyszerűen a vallástanítás hűséges szolgálata jelenik meg, mint Isten parancsa s teljes bizalom hatja át a vallástanítót, hogy amint benne elvégeztetett minden, úgy leendő növendékeiben is elvégeztetik minden.

A tanítóképző-intézetben munkálkodó vallástanító lelkész rendkívül fontos szolgálata miatt a teológiai, valláspedagógiai és pedagógiai tanítások pontos és lelkiismeretes tanulmányozója, de ne lássa maga előtt azt a célt, hogy növendékeit teológussá, vagy valláspedagógussá tegye, hanem értse meg azt a merész szolgálatot, amit végeznie kell, hogy Igével való tanításra készít elő embereket s vigye át ezt a merészséget növendékeibe is, hogy azok sokszor könnyen csüggedő hivatásukba bátorságot valláspedagógiai készségükből merítsenek.

(A jelenlegi öt éves tanítóképző-intézet 3 év múlva megszűnik. Helyébe lép a négy évig tartó líceum s a két évig tartó tanítóképző-akadémia. Egyházegyetemünk most megállapított tantervét ezen átalakulás miatt aligha fogja megváltoztatni. A gyakorlat bizonyára az lesz, hogy a líceumi osztályok a középiskola négy felső osztályának, ill. az eddigi tanítóképző-intézet négy alsó osztályának tananyagát fogják tanulni. Az akadémia első évfolyam tananyaga újabb tanterv megállapításáig lenne a tanítóképző-intézet V. osztályának tananyaga. A tanítóképző-akadémia második évfolyama anyagának indítványozza az Egyházegyetem vallástani albizottsága a következőket: Szemináriumszerű gyakorlatban ismertetendők az áhítat és posztillás könyvek, ezeknek alkalmazása, a házi istentiszteletek vezetésének tanítása, himnologiai ismeretek nyújtása s az előző öt év, tehát a líceumi 4 és az akadémiai 1 év tananyagának rendszeres összefoglalása.)

Iparos- és kereskedőtanonciskolai tanterv.

I. osztály.

A keresztség jelentősége a keresztyén ember életében. A keresztyénség. A keresztyénség okmánya: az Írás. Hitvallási irataink jelentősége. A reformáció hite. Az evangéliumi keresztyénség jelentősége a keresztyénség mai harcaiban. Az egyházak egymáshoz való viszonya és helyzete. Az egyházak közötti dogmatikai különbségek. Az evangélikus egyház Istentől rendelt küldetése és kötelessége. Az evangélikus egyház tagjainak egymáshoz való viszonya. Az evangéliumi hit áldásai napjainkban. Az ünnepek megszentelése egyházunk rendelkezése szerint. A családi élet megítélése egyházunk tanítása alapján. Az evangélikus ember erkölcsi magatartása és erkölcsi kötelességei. Az evangélikus ember egyházhűsége.

II. osztály.

Jézus Krisztus. Az evangéliumok. Pál apostol levelei. Az Újszövetség. Az egyház kialakulása. A középkori egyház. Az előreformátorok. A reformáció szükségessége. Luther élete és műve. Luther Márton három reformációi irata. A Kis Káté anyaga. Az Ágostai Hitvallás megismertetése. A reformáció európai elterjedése. A hazai reformáció. A protestantizmus papjai és katonái hazánkban (fejedelmek, pártfogók, városok). A magyar szabadságharcok és a protestantizmus. Egyházunk jogi helyzete az 1848., 1868. és az 1894—1895. törvények alapján. Egyházunk helyzete a háború után és napjainkban. Egyházunk társadalmi megítéltetése és lelki hatalma. Az egyháztágok és az egyház közötti kapcsolatok. Jézus Krisztus és a mai evangélikus ember.

III. osztály.

A keresztség. Az Úrvacsora. Az egyház lelkeket hódító munkája. Egyházunk és a misszió. A külmisszió rövid történeti áttekintése. A keresztyénségen kívülállók hite. A külmissziói munka eredményei és küzdelmei. A missziói munka eredményei egyházunkban. A hazai evangélikus egyház belmissziói munkája. Egyházunk küzdelme a gyermekekért, ifjúságért, felnőttekért,

az állásnélküliekért, a gondozásra szorultakért. Egyházunk harca a hitetlenséggel szemben. Egyházunk és gazdasági problémák. Isten akarata a világgal szemben. A diadalmaskodó hit.

IV. osztály.

Az evangélikus ifjú tanoncévei. Mesterével, munkaadójával szemben való viszonya. A tanonc műhely-problémái. A tanonc és a vallástanító lelkész. A tanonc és egyháza. A tanonc kísértései: sport, mozi, dohány, alkohol, parázناسág. A tanonc szórakozásai. Testi és lelki tisztaságának akadályai és segítői.

A tanonc és a munka. A másoknak szolgáltatott munka. Egyházunk véleménye a munkáról és munkásról. Politikai mozgalmak és a tanonc. Az ifjú munkásért folytatott politikai és társadalmi küzdelem. A mai politikai rendszerek (hazaiak és külföldiek). Munkásjóléti intézmények. Az evangélium követelése a munkás érdekében. A rokkant és nyugdíjas munkás.

Utasítás

az iparos- és kereskedőtanonciskolai tantervhez.

Az egyházegyetem ezen iskolafajra megállapított tantervét az jellemzi, hogy nem összefüggő tananyag. De nem is lehet az, az iskola különleges helyzeténél s egészen sajátos tanítási gyakorlatánál fogva.

Ezen iskolában több tagozatban folyik a munka: az iskolában, mint elméleti és gyakorlati munka és az otthoni műhelyben. A tanév időtartama is változik a növendékek szerződéses ideje szerint. Maga az iskola sem érte el fejlődése tetőpontját. Még vannak iskolák a fővárosban és a vidéken is, ahol az iparosanonciskolák a mindennapi elemi iskolák helyiségeiben és délutánoként végzik az oktatást s már vannak iskolák a fővárosban és a vidéken is, ahol különálló iskolákban egész napos tanítás keretében folyik az iparos- és kereskedőtanonciskolai növendékek oktatása.

Ezen okok miatt vált szükségessé a vezérfonalszerű tanterv. De azért is, mert a növendékek tanulmányi felkészültsége még belátható időn belül egészen változatos marad. Jelenleg a növendékek nagyrésze elvégezte a hat elemi, vagy a két, vagy a négy polgári osztályt, de már vannak olyan növendékek is, akik hat középiskola elvégzése után iratkoznak be az iparosanonciskolába.

Az elfogadott tanterv az első évben az evangélikus ember magatartásával foglalkozik. A második év tananyaga egyházunk helyzetét mutatja. A harmadik év a hit jelentőségét állítja a növendék elé. A negyedik év pedig arról tájékoztatja a növendéket, hogy miképpen kell cselekednie.

Amennyiben az iparos-, vagy kereskedőtanonciskola három éves, ott a tantervben felvett első három évfolyam tananyaga hasznosítandó, a negyedik évfolyam gyakorlati kérdései a növendékek érdeklődése s a vallástanító lelkész lelképáztori szükségére szerint veendő át a negyedik évfolyam anyagából.

Az eddigiekből látni lehet azt, hogy az iparosanonciskolai oktatás végzése lehetőleg lelkész jellegű férfiakra bízandó.

Sehol sincs olyan elhatározó hatása a tanítás módszerére tananyagának, mint éppen ezen iskolában. Itt teljesedik ki és teljesedjék ki a valláspedagógia azon kívánsága, mely tananyag-

nak nagyobb jelentőséget tulajdonít, mint a módszeres ügyeskedéseknek.

Különben az iparostanonciskolai vallástanítás kerete ugyanaz, mint a többi iskolákban. A tanítás itt is imádsággal és énekkel kezdődik s az óra énekkel és imádsággal végződik. Minden órán kell Bibliát olvasni. A tanítási óra többi részén pedig a vallástanító lelkész beszél azokról a kérdésekről, amelyek a tantervben adva vannak. Tanítása legyen élénk, érdekes, vonzó, meggyőző, igaz, őszinte, emberi s egészen az evangéliumi egyszerűségig természetes. Egyházunk legmegbízhatóbb osztályát nevei a vallástanító lelkész s felelőssége óriási.

Szórvány vallástanítás.

Egyházegyetemünk illetékes bizottságai több ízben foglalkoztak a szórványokban élő és tanuló növendékek vallásoktatásának kérdéseivel. Az a határozat fogadtatott el, hogy szórványhelyeken növendékszám szerint kell bizonyos számú órákban gondoskodni a növendékek vallásos neveléséről.

Szórvány-vallástanításnak kell tekinteni az anyagyülekezet-től 10, 15, 20, vagy még több kilométerre fekvő iskolákban végzett vallástanítást. Az anyagyülekezetben a Vkm. rendelete szerint a növendékek száma határozza meg az órák számát általában. Szórványhelyeken a megközelíthetőség, az egyházköztség anyagi ereje, vagy a vallástanítást végző szerv elfoglaltsága befolyásolja az előírt és megtartható órák számát. Szórványnak kell tekinteni azokat a helységeket, városokat és falvakat is, ahol nem evangélikus iskolákban, tehát állami, községi, református, katolikus, vagy társulati és magán iskolákban tíznél, vagy ötnél kevesebb evangélikus növendék tanul. Eddig ilyen kevésszámú növendék vallástanítási oktatásánál evangélikus vallású pedagógus volt megbízható. Eddig arról sem történt intézkedés, hogy mennyi és milyen tananyag végeztessék el ilyen helyeken.

Az új tanterv végrehajtásaképpen olyan új tankönyvek vannak forgalomban, amelyek szórványhelyeken is teljes egészükben hasznosítandók. Lelkészi kezelésben alkalmasak arra, hogy kellő előkészítés és felvilágosítás mellett megtanulhatja azt a tananyagot, amelyre hitbeli ismereteinek gyarapítása céljából szüksége van.

Befejezés.

Az egyházegyetem a vallástanítás nagy fontosságát értékeli, amikor a tantervek és utasítások iratait egybefoglaltan közreadja. A vallástanítás szervei végre egy vademecum katecheticum birtokába jutnak, melynek segítő irányítása a munkát akarja könnyíteni.

A füzet tantervei mind kötött szövegek, amelyek az egyházegyetem bizottsági tárgyalásain sok megvitatásban részesültek. Ezeket nem ildomos immár bíráló tárgyává tenni. Az Utasítások szövegét a könyv első oldalán mutatott bizottság tagjai együttesen vagy külön-külön állapították meg. A munkálatnak ezen része bíráló alá vonható.

Mindazok, akik kezdettől fogva résztvettek a tanterv s az utasítások szövegének megállapításában, tudják azt, hogy a tantervi és pedagógiai munkálatokat minden újabb év bíráló alá veszi, de mégis örömmel bocsátják nyilvánosság elé, mert biztosan remélik, hogy ez a munka a vallástanítást eredményesebbé teszi.

Budapest, 1944.

